

HACDA TİCARET VE ZİKİR*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Allah'ın selâmı rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Hem dünyada, hem ahirette Allah cümlelerinizi sevdiklerinizle beraber aziz ve bahtiyar eylesin...

Geçen haftaki sohbetimizde, Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 197, 198 ve 199. ayet-i kerimelerini okumuştuk. Ama sadece 197. ayet-i kerime üzerindeki konuşmaları, izahları tamamlayabilmiştik. Şimdi 198. ve 199. ayet-i kerimeleri izah edeceğim, onlar üzerinde konuşacağım. Önce mübarek metnini yine okuyalım, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ

فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ

الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَيْكُمْ

وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ

(البقرة: ١٩٨)

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

(*Leyse aleyküm cünâhun en tebtëğù fadlen min rabbiküm, feizâ efadtüm min arafâtin fe'zürü'llâhe inde'l-meş'ari'l-harâm, ve'zürûhu kemâ hedâküm, ve in küntüm min kablihî lemîne'd- dâllîn.*) (Bakara, 2/198)

Ondan sonraki ayet-i kerime:

ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ
وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(البقرة: ١٩٩)

(*Sümme efîdù min haysü efâda'n-nâsü ve'stağfiru'llâh, inna'llâhe gafûrun rahîm.*) (Bakara, 2/199) *Sadaka'llâhü'l-azîm.*

a. Hacda Ticaretin Serbest Oluşu

Hacla ilgili olan ayet-i kerimeler devam ediyor. Bu (*Leyse aleyküm cünâhun...*) ayet-i kerimesi, şu sebeple nâzil olmuş: İnsanlar cahiliye devrinde Hicaz mıntıkasında, Arabistan mıntıkasında ticaret yaparlarmış. *Ukaz* panayırı, *Mecenne* panayırı, *Zü'l-Mecaz* panayırı gibi panayırlar kurulmuş. Hac aylarında ticaret yaparlarmış. Yâni mal getirirlermiş, alırlar satarlarmış. Panayır, yâni toplu alışveriş pazarları... Belli zamanda pazarlıkların, alış-verişin olduğu yerler.

İslâm geldiği zaman, onlar tereddüt etmişler ve çekinmişler. Yâni, “Hac bir ibadettir. İbadet zamanıdır, zikir zamanıdır. Bu ibadet

esnasında, bizim ticaretle meşgul olmamız uygun olur mu?” diye çekinmişler ve onun üzerine bu ayet-i kerime inmiş. İbn-i Abbas RA’dan ve diğer râvîlerden böyle rivayetler var.

(*Leyse aleyküm cünâhun*) “Ey müslümanlar, ey çekinenler, siz çekiniyorsunuz.” İslâm geldi, cahiliyetin adetlerinin bir çoğunu değiştirdi, yasakladı, kaldırdı. Yerine yeni güzel ibadetler koydu. “Ey müslümanlar, sizler için günah yoktur, sizin üzerinize bir günah yoktur, bir mahzur yoktur, sakınca yoktur; (*en tebtetğû fadlen min rabbiküm*) Rabbinizden size ulaşacak bir fadlı, yâni bir ikramı, bir nimeti almakta, ondan istifade etmekte, Cenâb-ı Hakk’ın lütfunu almanızda size bir mahzur yoktur. Almağa çalışmanızda, onun peşinde koşmanızda bir mahzur yoktur.” ayet-i kerimesi, bu ayet-i kerime inmiş.

Yâni, *fadlen* kelimesi ne demek?.. “İnsanın ticaret yapıp da, kâr edip de, kazanıp da, o kazancıyla da çeşitli nimetleri elde etmesi; ya da kendisinde olmayan malları karşı taraftan alıp, kendisinde fazla olanları oraya verip, malların değiş-tokuş yapılması sûretiyle işlerin görülmesi, ihtiyaçların giderilmesi, Cenâb-ı Hakk’ın nimetlerine nâil olunması... Bu, tabii bir şey, bunda bir mahzur yok! Bu hususta ayet-i kerime böylece müslümanlara; gerek haccı yapmakta olan, ihrama girmiş olan insanlar olsun; gerekse hac mevsiminde ihrama girmeyip, hacla meşgul olmayıp, ticaret yapmak isteyen insanlar olsun...

Onların böyle ticaret yapıp da kâr kazanmak, geçimlerini temin etmek için uğraşmalarında bir sakınca, bir mahzur, bir günah yoktur. Böyle bir düşünce yersizdir.” diye, bu ayet-i kerime onu beyan etmiş oluyor.

Peygamber SAS’den bu konuda bir rivayeti İbn-i Ömer RA’dan kaydetmişler. Allah hem Hazret-i Ömer’e, hem oğlu Abdullah’a büyük lütuflar ihsan eylesin; bizi de şefaatlerine erdiresin...

Abdullah ibn-i Ömer’e birisi geldi:

“—Biz ticaret yapan insanlarız, develerimize malları yükleriz, getiririz, götürürüz... Şimdi bizim hac yapmamız, bu işleri yaparken mümkün olur mu?” diye sordu.

O da mümkün olduğunu söyledikten sonra, Peygamber Efendimiz’den şöyle rivayet etti:¹

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فَسَأَلَهُ عَنِ الَّذِي سَأَلْتَنِي فَلَمْ يُجِبْهُ حَتَّى نَزَلَ
عَلَيْهِ جِبْرِيْلُ بِهَذِهِ الْآيَةِ (لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحُ
أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ) فَدَعَاهُ النَّبِيُّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَنْتُمْ حُجَّاجٌ

(حم . عن ابن عمر)

(*Câe racülün ile'n-nebiyyi SAS, feseelehû ani'llezî seeltenî*) “Bir adam Peygamber Efendimiz’e geldi ve senin şimdi bana sorduğun soruyu Peygamber Efendimiz’e o kişi de sordu. (*Felem yücibhu hattâ nezele aleyhi cibrîlü bi-hâzihi’l-âyeh: Leyse aleyküm cünâhun en tebteğû fadlen min rabbiküm.*) “Peygamber Efendimiz SAS bu adamın sorusuna bir cevap vermedi, Cebrâil AS bu ayet-i kerimeyi getirinceye kadar...”

Peygamber SAS, Allah’ın gönderdiği elçisi, mübarek kulu, en sevgili kulu... Kendisine bir hüküm sorulduğu zaman, eğer o konuda bir mâlûmat kendisinde o anda mevcut değilse, Cebrâil AS’ın kendisine bir mâlûmat getirmesini, Cenâb-ı Hakk’ın emrini getirmesini beklerdi. Onun dâimî adeti böyleydi. Cebrâil AS bu ayet-i kerimeyi indirinceye kadar cevap vermedi.

Şimdi burada tefsir okumayı bir tarafa bırakarak, konuyla ilgili bir hadiseyi size nakletmek istiyorum:

Geçenlerde Cidde’deyken bir yayını takip ediyordum. Orada bir şahıs dînî bir konuşma yapıyor. Profesör unvanı var. Konuyu ben şu anda hatırlayamadım. Ben de dînî konu diye geçtim, seyrediyorum ekranda konuşmayı. İzleyicilerden birisi bir soru sordu:

¹ Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.541, no:1733; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.155, no:6434; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.IV, s.350, no:3051; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.618, no:1647; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.2, s.292, no:250; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.III, s.382, no:15140; Beyhakî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.IV, s.333, no:8440; Abdullah ibn-i Ömer RA’dan.

“–Şöyle bir şey var mıdır?..”

O da dedi ki:

“–Ben öyle bir şey bilmiyorum.”

Tamam, bilmiyorum demesi çok güzel. Ama arkasından: “–Okumadım böyle bir şey, yok böyle bir şey!” dedi.

Bilmiyorsan, yokluğunu hiç söyleyemezsin. Bilmiyorum deyip de, ondan sonra yok demek, çok yanlış... Ben de o konuda, o izleyicinin sorduğu şeyin olduğunu biliyordum. Tabii ekranda ona müdahale edecek durumda değildim, sadece yayını seyrediyordum. O bilmiyor; ama ben bir yerden duymuştum, okumuştum.

O bilmiyor. Önce bilmiyorum dedi, çok güzel. Alim Allah’a karşı sorumlu. Bilmediği zaman, bilmiyorum derse; tamam, insan her şeyi bilemez. İnsanlar ister ayıplasın, ister ayıplamasın, aldırmaması lâzım! “Ben bunu bilmiyorum kardeşim, duymadım; inceleyeyim!” demesi gerekirdi.

Önce bilmiyorum dedi. Arkasından biraz bocaladı, bir iki söz daha söyledi. Ondan sonra da “Yok böyle bir şey, olamaz!” dedi. Öyle bilmediği bir konuda, olamaz diye mantık yürütmek olmaz.

Peygamber SAS Efendimiz’e soruyorlar:

“–Biz başka maksatla, ticaret için, mal için buraya gelmiş kimseleriz, bizim haccımız hac olur mu?.. Yapmamız lâzım mı? Yaparsak, kabul olur mu?..” diye soruyorlar.

Peygamber Efendimiz cevap vermiyor. Ne zamana kadar?.. Cebrâil AS bu ayet-i kerimeyi indirinceye kadar. Çünkü Peygamber SAS'ın her sözü önemli. Kendisi de her sözünün çok önemli olduğunu çok iyi biliyor. Son derece ihtiyatlı, son derece dikkatli... Söylemesi gereken sözü söylüyor, söylenmemesi gerektiği zaman da, susuyor.

Bu terbiyeyi, biz de Rasûlüllah SAS Efendimiz'den öğrenmeliyiz; halk olarak, alimler olarak, aydınlar olarak... Biliyorsak, biliyoruz demeliyiz; bilmediğimiz şeyi de, "Ben o konuda bilgili değilim, inceleyeyim." demeliyiz.

(Fedeàhü'n-nebiyyü salla'llàhu aleyhi ve sellem) Peygamber Efendimiz bu soruyu soran kişiyi çağırdı. *(Fekàle: Entüm huccâcün)* "Siz hacılersınız!" Yâni, "Yaptığınız haclar, yaptığınız ticaretle beraber olduğu halde hacdır, makbuldür." diye Peygamber SAS müjdeledi.

Demek ki, niyeti ibadet olmak şartıyla, hac ibadetini yaparken insanın böyle alışveriş yapması yasak olmuyor, haccını da iptal etmiyor. "Onların haccı olmaz!" filân gibi bir kanaat de doğru olmuyor.

Bu husustaki çeşitli rivayetleri İbn-i Kesîr toplamış. Ben kısaca sadece bir tanesini okumuş oldum. Demek ki, yapabilirler. Haccı güzel yaparsa, bunlar haccın sevabını kaçırmıyor. Arafat'taki vakfeyi, Müzdelife'yi,

Mina'daki taşlamayı, kurban kesmeyi, tavafı ve sâireyi, hepsini yapmışsa, haccı hacdır. Öteki hacıların yaptığı şeyleri yapmışsa, haccı hacdır.

Ticareti, helâlinden kazanmayı İslâm makbul görüyor, hoş görüyor ve teşvik ediyor. Hatta tüccar kardeşime müjdeler olsun ki, eğer doğru sözlü ise, güvenilir ise, hile yapmayan müslüman bir tüccarsa; o da çok yüksek seviyeli yüksek müslümanlar gibi, mahşer gününde Arş-ı A'lâ'nın gölgesi altında gölgelendirilir.

Çünkü ticaret bir ihtiyaçtır. Hem insan ticaretle kendisine lâzım olan şeyi alıyor, hem de insanların ihtiyaç duyduğu bir şeyi bir yerlerden getirmiş oluyor. Onun bir malı uzak yerden celb etmesi, ondan sonra da satışa sunması bir hizmet oluyor. Onun karşılığında kâr alması helâl oluyor.

Peygamber SAS Efendimiz'in de bir ara, hayatında yapmış olduğu bir şey. Yâni, ticaret meşrû ve sevaplı bir geçim yolu. Hacda da yapılabilir, mahzuru yok... Eğer ticaret olmasaydı, mal getirmek olmasaydı, alışveriş olmasaydı, hacıların oradaki işleri gayet zor olurdu.

Sonra bir noktayı daha dinleyenlere belirtmek istiyorum: İslâm tabiata, doğaya, yaratılışa çok yatkın, çok uygun olan, tabii olan bir dindir. Yâni, dindarlık yapacağım diye, tabiatın dışına çıkmayı zaten uygun görmüyor.

Meselâ cemiyeti terk etse bir insan, dağ başında ibadet etse; İslâm'a göre makbul değil. Bütün günler oruç tutsa meselâ; çok makbul bir şey yapmış olmuyor. Tabiatın sınırlarını aştığından, meşakkatli bir şey yaptığından, uygun olmuyor.

Bütün gece uyumazsa, ibadet etse; uygun olmuyor. O kadar sevaplı olmuyor. Ne kadar çok olursa, o kadar sevaplı değil. Tabiata uyduğu zaman, dengeli hareket ettiği zaman daha sevaplı oluyor. Bazı günler oruç tutacak, bazı günler de iftar edip şükredecek... Gecenin bazı vaktinde kalkacak, ibadet edecek; bazı vaktinde de uyuyacak, dinlenecek. Vücudun da ihtiyacı var.

Evlenme yaşına gelmişse, evlenecek; çocuk çocuğu varsa, evlendirecek. O günah değil. Çünkü neslin devamı ancak onunla mümkün olur. Hattâ sevap...

“—Allah rızası için evlenmeyeyim, bekâr kalayım?..”

Öyle şey yok! Tabiatı inkâr etmek, doğanın tabii kanunlarını inkâr ederek, akıntıya ters gitmek İslâm'da yoktur. O bakımdan da, son derece kıymeti bilinmesi gereken bir din. Burada da o belirtilmiştir. Yâni, “Elbette yapabilirsiniz, haccı da güzel yapmak şartıyla!” buyrulmuştur.

b. Arafat'ta Vakfe

(*Feizâ efadtüm min arafâtin*) “Arafat'tan ifâda ettiğiniz zaman...” *Efâda-yufîdu-ifâdaten* kelimesi *fâda-yefîdu* kökünden,

suyun taşması, akması demek. Yâni, “Suların, sellerin aktığı gibi, sellercesine Arafat’tan aktığınız zaman...”

Hakîkaten de, hacıların Arafat’tan ayrılışına, Müzdelife’ye doğru gidişine şöyle yukarıdan kuşbakışı bakarsa insan, hakîkaten sel gibi görür. Şimdi artık yukarıdan bakmak da mümkün, helikoptere binip seyredebilir insan. Hattâ kameralarla oradan çekim yapılıyorsa, yerden de seyredebilir.

Bu *ifada* kelimesi, taşıp akmak mânâsına geliyor. “Arafat’tan ayrıldığınız zaman, gittiğiniz zaman” denmiyor da, “seller gibi kalabalık halinde hareket ettiğiniz zaman” deniliyor.

“Arafat’tan seller gibi taşıp aktığınız zaman, (*fe’z küru’llâhe inde’l-meş’ari’l-harâm*) Meş’ari’l-Haram’ın yanında Allah’ı zikredin! (*Ve’z kü rûhu kemâ hedâküm*) Size hidayet nasîb ettiği gibi o Cenâb-ı Hak, o halde zikrediniz, ona ibadet ediniz, şükrediniz! (*Ve in küntüm min kablihî lemîne’d-dâllîn.*) Bundan önce, her ne kadar gerçekten yolunu sapıtmış bir kavim idiyse de, şimdi artık Allah size hidayet etti, müslüman oldunuz ya, o yüzden Cenâb-ı Hakk’a şükürler dolu olarak nimetlerinin, hele İslâm nimetinin kadrini kıymetini bilerek onu zikredin!” deniliyor.

Burada iki özel isim geçiyor, dinlediğiniz sözlerde. Bir *Arafat* sözü, bir özel isim ama biliyorsunuz. Arapça’da çoğul sîgasında, *Arafât...* *Elif-te* ile müennes çoğulu yapılmış, cem-i müennes-i sâlim. Bir yerin adı.

Mekke'nin doğusunda, Mekke ile Taif arasında, Mekke'den 12 mil uzak. Ben arabayla kilometresine hep bakmıştım ama, yine de 18-20 kilometre diyelim, tabii başlangıç yeri ve bitiş noktası biraz kayabildiği için. 17-18 km diyelim bir mesafede, bir geniş kumluk meydan... Arafat onun adı. Hacıların Arafat'ta durduğu güne Arafe Günü deniliyor. Yâni, bayramdan bir gün önceki güne de *Arafe* denildiği gibi, buna da çoğul olarak *Arafât* denilmiş.

Arafat kelimesi o yerin adı. Etrafı dağlarla çevrili... Taif tarafında böyle yalçın, yüksek dağlar var. Zaten bu ovanın kenarında da dağlar yükselmiş. Arafat dağı, o yakındaki yüksek dağ, o mıntıkanın en yüksek dağı. Öbür tarafında, yâni batı tarafında da dağlar var.

İkisinin arasında bir sel yatağı, nehir yatağı var ama su yok. Kum, çok geniş bir yatak... Böyle bayağı, ne kadar diyelim? Mesele 25-30-35 metre gibi, 50 metre gibi bir geniş kuru yatak var. Bu kuru yatak, sel yatağına *Urane Vadisi* deniliyor, *Vadi-i Urane*... *Ayn-re-nun-he* ile. Burası Arafat'ın dışı... Bunu geçtikten sonra daha doğuya gittiğiniz zaman Arafat'ın hududu böyle dikilen bazı işaretlerle, taşlarla, kapı gibi kemerli bir takım yapıtlarla, "Arafat buradan başlıyor!" diye üstüne de yazı yazarak belirtilmiş. Dağa kadar bütün arka tarafı Arafat'tır. Bu vadi hariç...

Bütün Arafat, hacıların durma yeridir. Hacıların Zilhicce'nin 9'unda burada durmaları lâzım! Durmak Arapça'da *vakfe-vakafe*. Hacıların burada durma yapmaları lâzım, vakfe yapmaları lâzım! Tabii boşuna da durma değil. İbadet ederek, Cenâb-ı Hakk'a yalvarıp yakararak, gözyaşları dökerek durmak.

Arafe gününden bir gün önce, *yevm-i terviye*'de Mina'ya geldiler. Zilhicce'nin 8'i *yevm-i terviye*... *Terviye*, suya kandırmak demek. Yâni develerini iyice hazırlamak için, önüne su koyup, iyice suyu içirip hazırladıkları için, *yevm-i terviye* deniliyor.

Mina'da kalıyorlar, beş vakit namaz kılıyorlar. Ondan sonra Arafe gününde, yâni bayramdan bir gün önce, Zilhicce'nin 9'unda Arafat'a gidiliyor. Tabii sabah namazı Mina'da kılınıp yola çıkıldığı için, öğleye doğru oraya varılıyor. Öğle namazı vakti gelince, öğle namazının evvel vaktinde, Arafat'ta öğle ve ikindi namazı beraber kılınıyor. Böylece, güneşin batışına kadar geniş bir zaman dua, tazarru, niyaz, yalvarma, yakarma, yanıp yakılma, âşik-ı sâdıkların Cenâb-ı Mevlâ'ya hallerini arz etme zamanı oluyor. İkinci namazı da öğlenin vaktine alınarak, iki namaz beraber kılınıyor.

Arafat burası... Arafat'ta bulunan meşhur mescidin adı Mescid-i Nemîre. Geçen konuşmamda da söylediğim gibi, bu mescidin ön tarafı, mihrabının olduğu kısım, yâni mescidin üçte bir kısmı Arafat'ın hududu dışındadır. Yâni uzun yapılmış, büyük yapılmış.

O ön tarafta akşama kadar dursa bir insan, Arafat'ta durmamış olur, hududun dışı olduğu için... Onu da hatırlatmakta fayda var hacılara. "Ya burada herkes durmuş, kalabalık..." diye şaşırıp da, orada oturup kalmamalı.

Duranlar evet, orada "Camide duruyorum!" diye bilerek duruyorlardır ama, bir zaman gidip asıl hududun içinde vakfelerini yapıyorlardır da ondandır. Onları bilenler öyle yaparlar, bilmeyenler şaşırırlar.

Bilenler Vadi-yi Urane'de duruyorlar, arabalarını orada bırakıyorlar. Hele bu kurnaz, oranın esrarını, işlerini çok iyi bilen Araplar, kabileden, şehirlerden gelmiş olanlar arabalarını oraya koyuyorlar. Çünkü o zaman, akşam giderken en önde olacaklar, Müzdelife'de en rahat şekilde yer bulacaklar diye. İçeri sonra yürüyüp geliyorlar. Gündüz orada oturup, kalkıp, yeyip içtikten sonra...

Arafat'ın hudutları içinde, çok geniş bir meydan var. Evet, kumluk bir meydan dedim ama, ağaçlandırmaya başlanmış olduğu için, şimdi şöyle üç metre, beş metre, yedi metre... çeşitli boylarda ağaçlar var. Buraya, Arafat'ın bu ovasına Araplar çeşitli isimler de vermişler. O isimleri İbn-i Kesir tefsiri yazıyor. *El- Meş'arü'l-Aksà* ismi verilmiş; *İlâl*, hilâl vezninde ama, hemzeyle *İlâl* ismi de verilmiş.

Dümdüz ova da, ortasında bir tümsek yer var. Şöyle 20-25 metre yüksekliğinde bir tepe... Üstünde bir taş var, beyaz sütun. Üstüne merdivenlerle de böyle döne döne çıkılabiliyor.

Oradan bütün Arafat ovası görünüyor, tam ortada çünkü. Onun da adı *Cebelü'r-Rahme*... Peygamber Efendimiz, o Cebel-i Rahme'nin eteğinde vakfeye durmuş, insanlara vedâ hutbesini orada irad eylemiş.

c. Müzdelife'de Zikir

Meş'ari'l-Harâm kelimesi de geçiyor ayet-i kerimede, burada Arafat'la beraber, ne deniliyor? "Arafat'tan seller gibi akıp gittiğiniz zaman, el-Meş'ari'l-Harâm'ın yanında Cenâb-ı Hakk'ı zikreleyin!"

Zikir sözü çok şumüllü bir sözdür. Yâni elinize tesbih alıp da, sadece "Allah Allah..." deyin demek değil; namaz, dua, Kur'an okumak, tesbihat, tehlîlat ve tabii hacıların asıl özel zikirleri *telbiye*, yâni "*Lebbeyk, allâhümme lebbeyk...*" demeleri... Bunların hepsi zikir... Yâni ibadetin hepsine işaret ediyor. "Orada zikredin Cenâb-ı Hakk'ı..." deniliyor.

Bu *meş'ar* sözü, haccın alâmetleri mânâsına; yâni insanın şuurunda belirli bilgilerin uyanmasına sebep olan işaretler mânâsına bir kelime. El-Meş'ari'l-Harâm, burası Müzdelife. Müzdelife'nin meşhur büyük dağının adı *Cebel-i Kûzah* deniliyor, Kûzah Dağı demek. Onun üzerinde de, eskiden beri yuvarlak bir beyaz taş var. Müzdelife'nin yeri belli olsun diye, orada eskiden odunlarla ocaklar yakarlarmış. Büyük mumlar ve kandiller yakarlarmış orası belli olsun diye. *Mîkâde* deniliyor bu taş. *Meş'ari'l-Harâm* belli olsun diye.

Şimdi orada bir mescid de vardır. Mescidin şöyle güney tarafında da hükümdarın ve yakınlarının kalması için de binalar filân da var. Öbür tarafları geniş bir meydan... Ve arabalarla gelen, Müzdelife'ye Arafat'tan seller gibi akıp gelen hacı namzedleri, ihramlı kimseler orada arabalarını kenarlara durduruyorlar. Durdurma yerleri de var, otobüsler için, diğer araçlar için... İniyorlar. Orada ne yapmaları lâzım?.. Akşamla yatsı namazını beraber kılmaları lâzım! Çünkü akşamdan önce Arafat'tan ayrılırsa, kurban kesmesi gerekir. Akşam güneş batıncaya kadar Arafat'ta kalmaları lâzım! Peygamber SAS Efendimiz bunu açıkça beyan etmiş.

“—Bizden önce, câhiliye devrinde bu hac işini yapan câhiliye Arapları, Arafat'tan akşam olmadan ayrılırlardı. Bizim onlara muhalefetimiz, farkımız vardır. Biz akşam güneş battıktan sonra oradan ayrılırız.” diye, bu farkı kesin bir ifadeyle beyan etmiş Peygamber Efendimiz.

Onun için, akşamezanı vakti olmadan Arafat'tan ayrılınmaz. Ayrılırsa, vakfeye durmuş ama, vakti uygun yapmamış olduğundan, kurban kesmesi gerekir.

Arafat'ta Arafe gününde akşam oldu, güneş battı. Bayram sabahının fecr-i sâdıkı, yâni sabah namazı kılma vakti gelinceye kadar, insan Arafat'ta bulunursa, vakfeyi yapmış olur, haccın bir rüknü tamamlanmış olur. Çünkü Peygamber Efendimiz buyurmuş ki:²

الْحَجُّ عَرَفَةَ

(ت.ن.ه.حم.خز.ك.قط.ش.ط.ق.عن عبد الرحمن بن يعمر)

(*El-haccü arafetü*) [Hac Arafe'dir.] buyurmuş.
Başka bir rivayete göre:³

الْحَجُّ عَرَفَاتُ

(ت.در.حب.ط.طس.هب.ق.كر.عن عبد الرحمن بن يعمر)

(*El-haccü arafâtün*) [Hac Arafât'tır.] buyurmuş.
Yâni, elifle rivayet de var.

Bizim câhiliye devrindeki uygulamadan bir farkımızı da:

² Tirmizî, *Sünen*, c.III, s.237, no:889; Neseî, *Sünen*, c.V, s.256, no:3016; İbn-i Mâce. *Sünen*, c.II, s.1003, no:3015; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.309, no:18796; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.IV, s.257, no:2822; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.635, no:1703; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.II, s.240, no:19; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.185, no:1309; İbn-i Ebî Şeybe, *Musanef*, c.III, s.226, no:13683; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s:173, no:9593; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.424, no:4011; Tahâvî, *Şerhü'l-Maânî*, c.II, s.210, no:3655; İbn-i Amr eş-Şeybânî, *el-Ehad ve'l-Mesânî*, c.II, s.205, no:957; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.718; İbn-i Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ*, c.VII, s.367; Buhârî, *Târih-i Kebîr*, c.II, s.111, no:1872; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.148, no:2759; Abdu'r-Rahman ibn-i Ya'mer RA'dan.

³ Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.214, no:2975; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.82, no:1887; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.IX, s.203, no:3892; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.185, no:1309; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VI, s.77; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.459, no:4066; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.116, no:9250; Abd ibn-i Humejd, *Müsned*, c.I, s.128, no:310; Hâmidî, *Müsned*, c.II, s.399, no:899; İbn-i Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ*, c.II, s.179; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c. XLIII, s.112; Abdu'r-Rahmân ibn-i Ya'mer RA'dan.

“—Müzdelife’de bizden öncekiler güneş doğduktan sonra, güneşin ışıkları dağların tepesine böyle vurduktan sonra Mina’ya doğru hareket ederlerdi. Biz de güneş doğmadan hareket ederiz. Müzdelife’de vakfemizi yapıp, sabah namazını kılıp, Mina’ya öyle hareket ederiz. Bu bizim farkımızdır.” diye beyan ediyor.

Onun için, böyle hareket etmek lâzım! Bizim mezhebimizde rivayet böyle.

Bu Meş’ari’l-Haram ve çevresi, her tarafı Müzdelife vakfesinin yapılma yeridir. Arafat’ta Urane Vadisi’nin vakfe mahalli dışı olması gibi, Müzdelife’de de *Vâdî-yi Muhassir* denilen kısmı, aşağı tarafı Müzdelife haricidir. Orada vakfeye dursa sayılmaz, mekânın dışında olur. Onun için orası hariç, iki dağın arasındaki geniş meydanlığa yerleşip orada duracak.

Akşam olduğu halde, Arafat’ta kılmayacak akşam namazını... Yatsı vakti geçinceye kadar da yollarda geçecek. Geçmesi, o güne mahsus olarak öyle isteniyor. Hatta bazı alimlere göre, “Yolda kılarsa, geldiği zaman ödemesi lâzım!” deniliyor.

Müzdelife’ye kadar gelecek. Bu tabii şöyle 7-8 kilometre bir mesafe. O mesafeyi geçip arabalarla gidenler oluyor. Tabii yaya yürüyüp, sevabım çok olsun diyenler de oluyor.

Hadis-i şerifte bildirildiğine göre:⁴

مَنْ حَجَّ مِنْ مَكَّةَ مَاشِيًا حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَكَّةَ
كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ خَطْوَةٍ سَبْعَ مِائَةٍ حَسَنَةٍ مِنْ
حَسَنَاتِ الْحَرَمِ قِيلَ وَمَا حَسَنَاتُ الْحَرَمِ
قَالَ بِكُلِّ حَسَنَةٍ مِائَةٌ أَلْفَ حَسَنَةٍ

(خز. ك. طب. طس. قط. في الفراد، هب. ق. وضعفه عن ابن عباس)

(*Men hacce min mekkete mâşiyen*) “Kim Mekke’den yürüyerek, yaya olarak çıkıp, (*hattâ yercia ilâ mekkete*) tekrar Mekke’ye dönünceye kadar [Mina, Arafat, Müzdelife ve Mina’da] hac görevlerini yaya olarak yaparsa, (*Keteba’llàhu lehû bi-küllî hatvetin seb’amieti hasenetin min hasenâti’l-harem*) Allah-u Teâlâ onun her adımına Harem hasenelerinden yedi yüz hasene verir.”

(*Kîle: Ve mâ hasenâtü’l-harem*) “Bir Harem hasenesi ne kadardır? Harem hasenesinin öteki hasenelerden farkı nedir?” diye soruyorlar Peygamber Efendimiz’e.

⁴ İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.IV, s.244, no:2791; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.631, no:1692; Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.XII, s.105, no:12606; Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.III, s.122, no:2675; Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, c.III, s.431, no:3981; Beyhakî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.IV, s.331, no:8429; İbn-i Hacer, *Lisânü’l-Mîzân*, c.IV, s.397, no:1211; Abdullah ibn-i Abbas RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.V, s.42, no:11894; *Câmiu’l-Ehâdîs*, c.XX, s.244, no:22008.

(Kâle: *Bi-küllü hasenetin mietü elfi hasenetin*)
“Her bir haseneye yüz bin hasene!” buyuruyor.

Yâni $700 \times 100\ 000 = 70$ milyon. Bir adımına yetmiş milyon hasene kazanıyor.

Onun için, Müzdelife’ye yaya gidenler de olur. Yayalar için de yol yapılmıştır. Dokuz tane yol vardır, bunların iki tanesi yayalara tahsis edilmiştir. Bunlardan sadece yayalar gidebilir, vasıtalar gidemez.

Öbür taraflardan vasıtalar uçarak hızla giderler. Yayalar da tozu dumana katarak, *Lebbeyk* söyleyerek Müzdelife’ye giderler. Orada da akşam ve yatsı namazını kıldıktan sonra, geceyi ibadet ederek, uyuyup dinlenerek geçirirler. Sabah namazını da orada kılıp, vakfeye durup, dualar ettikten sonra Mina’ya geçerler. O gün bayramın birinci günü olmuş oluyor.

Tabii, daha önceleri câhiliye devrini yaşıyorlardı. Peygamber Efendimiz gelmeden önce İslâm’ı bilmiyorlardı, dalâlette idiler. Kâbe’nin içinde birçok put vardı. İslâm onları kaldırdı. Ayet-i kerimede Rabbimiz bu hususu beyan ediyor:

(*Ve’zürûhu kemâ hedâküm, ve in küntüm min kablihî lemîne’d-dâllîn*) “Daha önceden dalâlete düşmüş, sapıtmış bir topluluk iken, Allah size hidayet etti ya; işte o hidayet ettiği gibi siz de ona şükürler edin, onu zikredin, ona ibadet edin!” diye emrediyor. Müzdelife’deki vazifelere de böylece işaret buyuruyor ayet-i kerime.

(*Sümme efîdû min haysü efâda'n-nâsü ve'stağfiru'llâh*) “Sonra bir de insanların seller gibi aktığı gibi, siz de öyle akınız ve Allah’tan afv ü mağfiret isteyiniz, tevbe ve istiğfar ediniz!”

(*İnna'llâhe gafûrun rahîm.*) “Hiç şüphe yok ki, Allah-u Teâlâ Hazretleri çok mağfiret edicidir, çok merhamet edicidir. Tevbe edenin tevbesini kabul eder, mağfiret isteyenin duasını kabul eder; onu afv ü mağfiret eder.” (Bakara, 2/199)

Araplar eskiden beri, ta Hazret-i İsmâil AS zamanından, bu Kâbe’nin şerefini biliyorlar ve hac ibadetini İsmâil AS’ın, İbrâhim AS’ın öğrettiği üzere yapıyorlardı. Bazı unutmalarla, yanılmalarla, ekleme çıkarmalarla; ama kökeni, aslı, esası Allah’ın emri olan bazı şeyleri yapıyorlardı. Bunlar Müzdelife’ye geldikleri zaman bir kenara çekilirlerdi. Orada dedelerinin şanını, namını anıp, böyle dedelerini yâd ederek vakit geçirirlerdi.

Burada Cenâb-ı Hak, “Daha önce dalâlette iken, Cenâb-ı Hak size hidayeti verdi diye, Cenâb-ı Hakk’ı zikredin, ona şükürler edin!” buyuruyor. Tabii en büyük nimet, hidayet nimetidir. Çünkü hidayetle insan cennete gidiyor. (*Ve'zkrûhu kemâ hedâküm*) “Mademki Cenâb-ı Hak size hidayet ihsan eyledi, siz de onu zikrediniz! (*Ve in küntüm min kablihî lemine'd-dâllîn*) Hidayetten önce, Kur’an’dan önce, peygamber gelmeden önce nasıl yanlış

bir yoldaydınız. Onlar gelmeseydi, yanlış bir yolda yaşayıp ölecektiniz ve cehennemlik olacaktınız.”

“—Yâ Rabbi, çok şükür, bizi kurtardın! Çok şükür bize hidayet verdin, putperestlikten kurtardın! Peygamber gönderdin, Kur’an’ı indirdin, bize İslâm’ı öğrettin...” diye şükürler, zikirler etmelerini Allah-u Teâlâ Hazretleri tavsiye buyuruyor.

Arafat’ta bir gün önce yaptıkları vakfe de çok büyük zikir. O da öğlenden akşama kadar, yana yakıla, samimiyetle, ihlâsla, gözyaşlarıyla, türlü türlü tezahüratıyla, güzellikleriyle Cenâb-ı Hakk’a yoğun bir ibadetle geçiyor Arafat... Ondan sonra da Müzdelife’de, yine öyle zikirlerle, güzel ibadetlerle ve Cenâb-ı Hakk’ı zikrederek, şükrederek vakit geçirilsin diye, bu ayet-i kerime böylece emrediyor.

(*Inna’llâhe gafûrun rahîm*) Tabii, Gafûr ve Rahîm, Cenâb-ı Hakk’ın iki sıfatı. Bunlar faîl vezninde mübalağa sîgalarıdır.

Gafûr, gâfir sözünün mübalağasıdır. *Gâfir*, mağfiret eden demek, ism-i fail. *Gafûr*, çok çok, dâimâ, hep mağfiret eden demek. Yâni sıfatı, son derece çok olarak mağfiret etmek olan mânâsına.

Rahîm de, *râhim* olsaydı, ism-i fail sigasıyla, bir işte bir kimseye acıyan demek. “Acıdı da bırakıverdi, salıverdi.” filan gibi. Ama *Rahîm*; dâimâ işi çok çok, bol bol, hep merhamet etmek mânâsına. Mübalağa sîgasıdır bu ikisi.

“Allah’tan mağfiret isteyin! Çünkü Allah çok çok mağfiret edicidir, çok çok merhamet edicidir; afv u mağfiret eder.” Yâni insan tevbe etti mi, eski günahları silinir. İmana geldi mi, müslüman oldu mu, cahiliye devrindeki hataları, günahları silinir. İslâm daha öncesini siler götürür, hiç bir şey bırakmaz ve tertemiz olur insan. Müslüman olana ne mutlu!..

Şimdi Avrupalılardan, Amerikalılardan, İsveçlilerden, Avustralya’dan kardeşlerimiz var. Tanışıyoruz, müslüman oluyorlar... Tamam, eski günahların hepsi silinir. Tevbe de günahları siler; müşrik iken, putperest iken, gayrimüslim iken imana gelmek de, İslâm’ı seçip müslüman olmak da günahları siler.

Bu arada biz söyleyelim: Peygamber Efendimiz, kendisi günahları afv u mağfiret olunmuş bir kimse olduğu halde, namazlardan fâriğ olduğu zaman, yâni bir namazı kılıp bitirdiği zaman, üç defa “*Estağfiru’llâh*” derdi.

Yine biliyorsunuz, her namazdan sonra yine Peygamber Efendimiz’in sünneti, otuz üç defa *Sübhâna’llâh*, otuz üç defa *El- hamdü li’llâh*, otuz üç defa *Allâhu ekber* demek. Ondan sonra da, “*Lâ ilâhe illa’llâhu vahdehu lâ şerike leh...*” deyip böylece doksan dokuzu yüze tamamlamış olmak. Ve daha başka yerlerde, şekillerde tevbe ve istiğfarı çok yapmayı Efendimiz tavsiye etmiş.

Kur’an-ı Kerim’de, seher vakitlerinde tevbe ve istiğfar eylemeyi işaret buyuruyor ayet-i kerimeler.

d. Seyyidü'l-İstiğfar'ın Fazîleti

Peygamber SAS Efendimiz'in bir hadis-i şerifini, Şeddad ibn-i Evs RA'dan burada zikredelim.

Peygamber SAS Efendimiz buyurdu ki:⁵

سَيِّدُ الْإِسْتِغْفَارِ أَنْ يَقُولَ الْعَبْدُ اللَّهُمَّ أَنْتَ
رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَأَنَا
عَلَىٰ عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ أَعُوذُ بِكَ
مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ
وَأَبُوءُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ
إِلَّا أَنْتَ مَنْ قَالَهَا فِي لَيْلَةٍ فَمَاتَ فِي
لَيْلَتِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ قَالَهَا فِي يَوْمِهِ
فَمَاتَ دَخَلَ الْجَنَّةَ

(بخ. ت. ن. حم. حب. ك. طب. عن شداد بن أوس)

(Seyyidü'l-istiğfar) “Yâni tevbe edişlerin, mağfiret dileyişlerin, istiğfarların efendisi, en üstünü, en kıymetlisi, en güzeli, (en yekülü'l-abdü) kulun şöyle demesidir:” Tabii bu sizin bildiğiniz bir ibâre ama, bildiğiniz şeyin asıllı esaslı sağlam bir şey olduğunu belirtmek için bunu okuyorum, teberrüken:

(Allâhümme ente râbbî, lâ ilâhe illâ ente, halaktenî, ve ene abdük, ve ene alâ ahdi ke

ve va'dik, me'steta'tü, eüzü bike min şerri mâ sana'tü, ebûü leke bi-ni'metike aleyye, ve ebûü bi-zenbî, fa'ğfir lî feinnehû lâ yağfiru'z-zünûbe illâ ente.)

(Allâhümme ente râbbî) “Yâ Rabbi sen benim Rabbimsin! (Lâ ilâhe illâ ente) Senden başka bir mâbud yok; ancak yeri göğü yaratan Rabbimiz, mâbudumuz, ilâhımız sensin. (Halaktenî) Beni sen yarattın yâ Rabbi! (Ve ene abdüke) Ben de senin kulunum! (Ve ene alâ ahdike ve va'dike) “Ve ben sana ahdim üzere, va'dim üzereyim!” Yâni ezelden va'detmişiz, “Sana güzel kulluk edeceğiz!” diye, o ahd üzereyim. Veyahut da müslüman olduğu zaman, “Teslim oldum, emrine uyacağım!” diye ahdetmiş oluyor bütün insanlar. “Ben o ahdim ve va'dim üzereyim, müslüman olduğum için...” diye duada böyle söyleyince, Efendimiz bir de eklettirmiş:

⁵ Buhârî, *Sahîh*, c.V, s.2323, *Deavât* 83/2, no:5947; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.467, no:3393; Neseî, *Sünen*, c.VIII, s.279, no:5522; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.122, no:17152; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.III, s.212, no:932; Hâkim, *Müstedrek*, c.II, s.496, no:3707; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VII, s.292, no:7172; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VI, s.56, no:29439; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.18, no:3488; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.447, no:667; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.465, no:7963; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.323, no:1063; Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, c.I, s.216, no:617; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.II, s.429; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.XXVI, s.515; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.X, s.318, no:2578; Şeddad ibn-i Evs RA'dan.

Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.738, no:5070; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1274, *Dua* 34/14, no:3872; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.356, no:23063; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.III, s.308, no:1035; Abdullah ibn-i Büreyde babasından.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.477, no:2082, 2087; *Câmiu'l-Ehâdis*, c.XIII, s.322, no:13212.

(*Me'steta'tü*) “Gücüm yettiğince...” Yâni Allah'a ahdine, va'dine sadâkatı ne derecede yapabilir insan?.. Gücü yettiğince yapabilir. Yâni tam yapacağım der ama, gücü yetmez. (*Me'steta'tü*) “Gücüm yettiğince yâ Rabbi, sana olan va'dimi, ahdimi tutacağım, sana güzel kulluk edeceğim! (*Eûzü bike min şerri mâ sana'tü*) Şu benim işlediğim günahların, suçların fiillerin kötülüğünden sana sığınırım. Yâni hata benden, hata edince de cezayı yemem gerekir. Aman yâ Rabbi, böyle bir duruma uğratma! İşlediklerimin kötülüklerinden sana sığınırım, beni kurtar; yâni cezaya çarptırma...”

(*Ebûu leke bi-ni'metike aleyye*) “Senin bana ihsan ettiğin nimetleri biliyorum, itiraf ediyorum. Beni çok nimetlerine mazhar eyledin yâ Rabbi! (*Ve ebûu bi-zenbî*) Suçumu da biliyorum, suçumu da itiraf ediyorum; evet suçluyum. Sen nimetleri verdin ama, ben de sana lâıyk kulluk edemedim.”

(*Fa'ğfir lî*) “Yine de af diliyorum, sen beni mağfiret eyle yâ Rabbi! (*Feinnehû lâ yağfiru'z-zünûbe illâ ente*) Çünkü senden başka günahları mağfiret edecek yoktur.” Yâni, herhangi bir din adamı, hristiyanlarda olduğu gibi papaz, öyle günah affetme salâhiyetinde herhangi bir kimse yoktur. Günahları affedersen, sen affedersin! Affetmezsen, kul hapı yutar.

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki: (*Men kâlehâ leyletin femâte fî leyletihî*) “Bir kimse bir gece bu duayı okusa ve bunu okuduğu gecede ölürse, (*dehale'l-cenneh*) cennete girer.”

(*Ve men kàleha fî nevmihî*) “Kim gündüzleyin güne başladığı zaman bu ‘*Allàhümme ente râbbî...*’ Seyyidü’l-İstiğfârını okursa, (*femâte*) ve o gündüz ölürse, (*dehale’l-cenneh*) cennete girer.”

Demek ki bu sahih rivayete göre, büyüklerimiz bunun kıymetini bildiklerinden, bizlere öğretmişler, okuyoruz el-hamdü lillâh... Her zaman kusurluyuzdur, suçumuz vardır. Bunları okuyalım böyle sabah akşam ki, Cenâb-ı Hak bizleri afv ü mağfiret eylesin...

e. Hazret-i Ebû Bekir’e Öğretilen Dua

Ebû Bekr-i Sıddîk RA’dan da bir istiğfar nakledelim. Abdullah ibn-i Amr RA rivayet etmiş ki:⁶

إِنَّ أَبَا بَكْرٍ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلِّمْنِي دُعَاءً
أَدْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي فَقَالَ قُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي
ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ
إِلَّا أَنْتَ فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ
وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

(خ.م.ت.ه.حم.عن ابن عمرو وعن أبي بكر)

Ebû Bekr-i Sıddîk RA demiş ki: (*Yâ rasûla’llâh, allimnî duâen ed’ù bihî fî salâtî*) “Yâ Rasûlallah, bana namazımda okuyacağım bir dua öğretsene!..”

Peygamber SAS Efendimiz de ona řu duayı öğretmiş. Bu öğrettiği dua da, tevbe edişlerin bir çeşidi. (*Kul*) Ey Ebû Bekir, de ki: (*Allâhümme innî zalemtü nefsi zulmen kesîrâ, ve lâ yağfiru'z- zünûbe illâ ente, fa'đfir lî mağfireten min indik, ve'rhamnî, inneke ente'l-gafûru'r-rahîm.*)

(*Allâhümme innî zalemtü nefsi zulmen kesîrâ*)
“Yâ Rabbi, ben kendi nefsim e çok zulmettim.”

Kulun kendi kendisine, kendi nefesine zulmetmesi nedir? Ne demek bu?.. Ben kendi kendime zulmettim, yâni bıçağı aldım, karnıma, boynuma, sırtıma, belime, ayağıma sapladım mı demek?.. Hayır. Bir insan günah işledi mi, kendisine zulmetmiş olur. Neden?.. Cezaya çarpılacağı için. Günahkâr cezaya çarpılacağı için, kendisine kötülük etmiş olur. Günah işlememesi lâzım! Günah işlerse kendisine kötülük etmiş olur. Çok kötülük ederse cehenneme atılır yanar, Allah affetmezse...

⁶ Buhârî, *Sahîh*, c.I, s.286, *Sıfatü's-Salât* 16/65, no:799; Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2078, *Zikir ve Dua* 48/13, no:2705; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.543, no:3531; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1261, no:3835; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.3, no:8; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.II, s.29, no:846; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.V, s.313, no:1976; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.I, s.37, no:31; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.85, no:29; İbn-i Ebî Şeybe, *Musanef*, c.VI, s.46, no:29354; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.154, no:2704; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.387, no:1225; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.I, s.500; Taberânî, *Dua*, c.I, s.198, no:617; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.465, no:1893; Abdullah ibn-i Amr RA'dan, o da Hz. Ebûbekir RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.199, no:3739; *Câmiu'l-Ehâdis*, c.XXV, s.137, no:27756.

(*Allàhümme innî zalemtü nefsî zulmen kesîrâ*)
“Yâ Rabbi, ben nefsim, yâni kendime çok zulmettim. Çok zulümle zulmettim. (*Ve lâ yağfiru’z-zünûbe illâ ente*) Biliyorum ki, günahları da ancak sen affedersin. Senden başka affedecek kimse yok! (*Fa’ğfir lî*) Beni mağfiret eyle... (*Mağfireten min indike*) Öyle bir mağfiret eyle ki, senin lütf u kereminden, ind-i ilahinden olan bir mağfiretle beni mağfiret eyle...(*Ve’rhamnî*) Ve bana merhamet eyle, rahmeyle... (*Inneke ente’l-gafûru’r-rahîm.*) [Muhakkak ki, sen çok mağfiret edicisin ve çok rahmet edicisin.]”

Bu duayı tavsiye etmiş Peygamber Efendimiz. Pek çok tevbe ve istiğfar rivayetlerinden böylece bir iki tanesini de, Kur’an-ı Kerim’in tefsiri sohbetimizde geçmiş olsun diye okumuş olduk. Önümüzdeki sohbetimizde sağ olursak, Allah imkân verirse, inşâallah 200. ayet-i kerimeyi, (*Ve izâ kadaytüm menâsikeküm...*) ayetini okuyacağız. Anlatmaya, o konuda hadis-i şerifler varsa, rivayetler varsa rivayetleri söylemeye inşâallah devam edeceğiz.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi Kur’an-ı Kerim’i seven, Kur’an-ı Kerim tarafından da sevilen müslümanlar eylesin... Kur’an-ı Kerim’in ehli olmayı nasib eylesin... Ahirette Kur’an-ı Kerim’in kendilerine şefaatt ettiği müslümanlardan olmayı nasib eylesin...

Çoluk çocuğumuza Kur’an-ı Kerim’i güzel öğretelim! Kendimiz Kur’an-ı Kerim’i güzel öğrenelim!..

Ben Türkiye’deyken, bir vali bana ricada bulunmuştu:

“—Hocam birileri var, Kur’an-ı Kerim öğrenmek istiyorlar, öğretir misin?” demişti.

“—Olur, öğreteyim hay hay!” dedim.

O zaman İlâhiyat’ta asistandım. “Hay hay öğreteyim!” dedim, sevindim. Gittim bir de baktım ki, salon dolusu kadın, erkek, yaşlı başlı, mevkî makam sahibi, unvan sahibi kimseler. Dedim:

“—Hani tahta, nereye yazacağım? Size Kur’an-ı Kerim’i nasıl öğreteceğim ben?”

“—Efendi, biz Kur’an-ı Kerim’in yazısını istemiyoruz. Anlamını istiyoruz. Yâni, bize Kur’an-ı Kerim-i anlat, Kur’an-ı Kerim’i dinlemek istiyoruz, öğrenmek istiyoruz!” dediler.

Bu çok güzel!.. Yâni Kur’an-ı Kerim’in okunuşunu bilmek, harflerini bilmek güzel ama, Kur’an-ı Kerim’in anlamını bilmek lâzım! Asıl müslümana lâzım olan anlamı... Kur’an-ı Kerim’in anlamını bilmeyince, görüyorsunuz 20. Yüzyıl’da müslümanların İslâm’a uymayan nice nice garip halleri karşımıza geliyor. Yanlışlıklar oluyor. Cahillikten oluyor bunlar.

Allah hepimize Kur’an-ı Kerim’i sevmeyi, öğrenmeyi nasib etsin... Çoluk çocuğumuzu ehli Kur’an olarak yetiştirmeyi nasib etsin...

Böylece ömrümüz, faaliyetlerimiz, her türlü işimiz Kur'an'a uygun olsun, Kur'an'a hizmet olsun... İslâm yayılsın, Allah'ın varlığı birliği bilinsin... İnsanlar şirkten, küfürden kurtulsun; nefse şeytana, dünyaya kapılıp, takılıp tapınmasın... Ve Rabbimizin huzuruna mü'minler olarak gitsinler de, hepsi Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine ersinler, cennetiyle, cemaliyle müşerref olsunlar...

Çalışalım! Çünkü hayra delâlet etmek de çok kıymetli bir şey... Onların cennete girmesine çalışmak çok önemli... Allah gayretlerinizi arttırsın... Allah hepinizden razı olsun...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

31. 10. 2000 - İSVEÇ

[Bütün TEFSİR DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü